

На прикладі російсько-української війни, ми, на превеликий жаль, спостерігаємо на власні очі, до чого призводять лозунги антиутопічних романів, таких як «Свобода – це рабство. Незнання – сила. Війна – це мир». російська влада веде війну проти мирної країни, але ніхто з тих, хто прийшов на українську землю навіть не замислюється з ким і для якої мети вони воюють. Антиутопічний жанр доводить, що війни виникають через встановлення тоталітаризму, диктаторського режиму чи введення надзвичайного стану, обґрунтовуючи інші негаразди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жупанський О. Влада: вчора, сьогодні – навічно. Київ: Вид-во Жупанського, 2019. С. 294 – 311.
2. Літературний словник-довідник / за ред. Р.Т. ГРомяка, Ю.І. Ковалів, В.І. Теремка. Київ: ВЦ «Академія», 2007. С.48.
3. Ткачук А. С. Художнє зображення тоталітарної держави в романі Оруелла «1984». *Мови та літератури у полікультурному суспільстві*. Матеріали Всеук наук-практ. інтернет-конференції (17 листопада 2016 р.), Маріуполь: МДУ, 2016. С.110-111.

Зборівська Оксана Мирославівна,
викладач української мови та літератури,
зарубіжної літератури; методист,
Відокремлений структурний підрозділ
«Бережанський фаховий коледж
Національного університету біоресурсів і
природокористування України»

СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРА В ЮНАЦЬКОМУ ЧИТАННІ («КРАДІЙКА КНИЖОК» – РОМАН МАРКУСА ЗУЗАКА ПРО ВІЙНУ І КНИЖКИ)

Сьогодні юнацтво України опинилось в умовах травмованої війною нестабільної суспільної свідомості: затребування ідеалів з минулого, віднайдення нових орієнтирів, які адекватні змінам, що відбуваються в країні та світі. Так важливо вибрати правильний шлях. А книги для цього

найпотрібніший помічник. «Без книжок неможливо зберегти мир і людяність, неможливо побудувати цивілізований світ» [2, с. 217], – писав ще Ернест Гемінгвей.

Життя юнацтва ХХІ століття відбувається в умовах стрімкої інформатизації суспільства. Читання є одним з основних засобів здобуття інформації, який забезпечує можливість людини задовольняти свої особисті та професійні пізнавальні потреби. Але чи все так просто? Сучасна ситуація не може не впливати на погляди, орієнтири, життєві цінності – можна й заблукати, бо відвикли думати, а чекаємо на готове рішення, як-от про «кінець історії» Фукуями. Але він помилився, на жаль. «Культура «постправди» з її ціннісним релятивізмом зробила багато, аби заглушити в сучасній людині це відчуття (історичної правоти), що добро і зло – це не мова недільних проповідей у церкві, а живі, предметні характеристики людських учинків, у тому числі і відмасштабованих на геополітичну скалю» [1, с. 13].

Австралійський письменник Маркус Зузак, який народився у місті Сідней 23 червня 1975 року в родині емігрантів: батько – Гельмут Зузак – маляр, родом з Австрії, а мати – Елізабет Зузак – із Німеччини. Їхню юність обпалила Друга світова війна, і хоч нацизм переможено, виявилось, що це ще не кінець трагедії – повоєнна Європа лежала в руїнах. Тож не дивно, що Гельмут і Ліза залишили батьківщину, як і чимало втікачів, які шукали у світі куточки, що їх не торкнулася війна.

Батьки Маркуса вважали своєю місією прищепити дітям гуманістичні цінності, виховати в них уміння цінувати благополуччя і мир. Подорослішавши, Маркус із вдячністю згадував своє безхмарне дитинство, те, з якою радістю він допомагав батькові в малярстві і як у нього добре виходило. Він вступив до університету, де вивчав історію, мистецтво і літературу. Згодом із дипломом бакалавра мистецтв і педагога юнак повернувся у свою школу, щоб там викладати.

Невдовзі з'явився молодий автор, котрий видав трилогію про Вульфів і став популярним в Австралії. Успіх Маркуса Зузака закріпився в 2002 році

після публікації роману «Посланець». Читачі зауважують, що книги Маркуса вирізняються легкістю стилю, що автор дуже просто пише про важливі речі і складні життєві перипетії.

Значною літературною подією став роман М. Зузака «Крадійка книжок» у 2005 році. «Ідея цієї книжки...чекала, поки я ріс у Сіднеї, разом із братом і двома сестрами слухав кухонні розмови батьків. Власне, витоки цієї книжки лежать саме там...» [2, с. 220] – ділиться автор в інтерв'ю. «Крадійка книжок» – твір для підліткового читання, і Маркус Зюзак, популяризуючи читання, взяв участь у світових турах та неймовірній кількості автограф-сесій. Твір отримав чимало австралійських і міжнародних нагород, що стало свідченням широкого визнання таланту молодого письменника. Роман переклали на понад 30 мов, на його основі здійснено театральні постановки та екранізацію. «Історія, в якій... йдеться: про одну дівчинку; про різні слова; про акордеоніста; про різних фанатичних німців; про єврейських забіяк; і про безліч крадіжок» [3, с. 2].

Спочатку письменник планував, що цей твір матиме 100 сторінок, а оповідь вестиме сама головна героїня Лізель Мемінгер. Та, за словами автора, Лізель виходила якоюсь «дуже австралійською німкенею», і йому довелося змінити образ оповідача – ним стала Смерть. «Я відчув, що Смерть мусить розповісти цю історію і довести собі, що люди бувають достойними і красивими навіть за найважчих обставин...» [2, с. 220].

Дія роману «Крадійка книжок» відбувається в Німеччині, очолюваній Адольфом Гітлером, який просуває свої війська країнами Європи. Читаючи твір, ми спостерігаємо за життям невеличкого містечка з вигаданою назвою, яке розташоване поблизу Мюнхена. Події роману тривають упродовж п'яти років і торкаються долі маленької Лізель, її прийомних батьків, друзів, сусідів, серед яких бачимо і мирних людей, і фанатичних прихильників Гітлера. Оповідь Смерті у романі плине неспішно, з відступами, то забігаючи в майбутнє, то знову повертаючись до повсякденного життя Лізель на Небесній вулиці. Але читач мимохіть відчуває постійне напруження, адже десь за межами міста йде війна, яка поступово наближається до його околиць.

Смерть постає перед читачами в несподіваному образі – автор підкреслює, що цей персонаж чоловічого роду. Він не жорстокий губитель людських життів, яким людство звикло його бачити, а добрий і сумний збавитель від страждань. Він рятує тих, хто не може вже терпіти ні тілесних, ні душевних мук, усіх, хто став безневинними жертвами нацизму. З величезним болем Смерть згадує і євреїв, яких гітлерівці прирекли на смерть лише за їхню національну належність, і мирних німців, які гинуть від бомбардувань. Він усім стишує жалі і забирає болі, він плаче над тілами загиблих. Але хто пошкодує його – Смерть?..

Книжки в романі Маркуса Зузака мають символічне значення: за «Посібником гробаря» Лізель під час війни вчилася читати, книжки вона тихцем рятувала із вогнища, розпаленого нацистами, а також крада і читала, щоб якось відволіктися, відгородитися від жахливої реальності. «А тоді – бомби. А далі були тижні, і місяці, і багато війни. У найважчі миті вона згадувала про свої книжки, особливо про ту, яку написали спеціально для неї, і ту, яка рятувала їй життя. Одного ранку, знову занурившись у шоківий стан, вона навіть пішла на Небесну вулицю, щоб знайти їх, але там вже нічого не залишилось. Нелегко оговтатись від того, що сталося. Потрібні десятки років, довгий відтинок життя» [3, с. 208].

У творі Маркуса Зузака (постмодерністська ідея книги в книзі) текст, написаний Гітлером, перероблений: поверх нього Макс зробив ілюстрації, а Лізель почала писати книгу про себе. Література, книжки стають для дівчинки рятівним островом, де вона змогла заховатися від жахів Другої світової війни.

Гостро актуальний текст роману «Крадійка книжок» переносить нас в Україну 2022-2025 років: «Цього разу було вже запізно. Сирени. ...Та вже занадто пізно. За лічені хвилини вирости, нагромадилися насипи з бетону і землі. Вулиці перетворилися на розірвані вени. Кров лилася, доки земля не ввібрала її, а тіла в'язнули в ній, як колоди після повені. Приклеєні до землі. Всі до одного. Сила-силенна душ. Це була доля? А може, погана вдача? Невже саме це приклеїло їх до землі? Ні, аж ніяк. Будьмо справедливими. Напевне, винними у цьому були бомби, скинуті людьми, що ховалися десь у хмарах» [3, с. 4].

Щодо роману «про війну і книжки» для українського школяра: важливим є, як на мене, під час аналізу твору (якщо вже зважилися обрати його для одинадцятикласників) уникнути розуміння головної героїні Лізель як спроби пошуку «хороших» німців.

Головна думка тексту, погоджуюся з Ніною Мілянською: «Література, книжки стають для людей рятівним островом... Наприкінці твору гине вночі уся Небесна вулиця зі своїми послухами мешканцями – батьками, друзями і сусідами Лізель. Вижила лише дівчинка, яка під час бомбардування сиділа в підвалі і писала... книжку» [4, с. 254]. Книжка пронесена через весь текст метафорою самодостатньої людини з розвиненим критичним мисленням: тої, що здатна вціліти духовно, розмежовувати чітко добро і зло, бо «історія зовсім не зобов'язана рухатися лінійно-прогресивно тільки тому, що так нас вчили в школі, а цілком може, як ріка, робити закрут і вертатися назад, і що ХХІ століття якраз почалося в Європі з недвозначного повороту «назад у 1930-ті» [1, с. 55].

ЛІТЕРАТУРА

1. Забужко О. Найдовша подорож. Есей. – видання четверте, доповнене. Київ: Видавничий дім «Комора», 2024. – 206 с.
2. Зборівська О.М. Зарубіжна література. Лекції: навчальний посібник для студентів 1 курсу ЗФПО (видання виправлене й доповнене). Бережани: ВСП «БФК НУБіП України», 2024. 226 с.
3. Маркус Зузак. Крадійка Книжок. URL:<https://uabooks.net/reader/104/>
4. Мілянська Н.Р. Зарубіжна література. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2019. 256 с. URL:<https://history.vn.ua/pidruchniki/milyanovska-world-literature-11-class-201>
5. Сова і книги: Маркус Зузак: «Крадійка книжок». URL:<http://owlbooksreviews.blogspot.com/2017/06/blog-post.html>